

Kōrero

Mātauranga

Me kōrero tātou

Savea 'i he 'Initanetī

Ko e ngaahi le'ō 'o e kakai Pasifiki

Na'a mau kole ki he kakai ke nau talamai mai, 'i he savea 'i he 'initanetī, pe ko e hā e ngaahi me'a 'oku mahu'inga kiate kinautolu 'i hono fa'ufa'u 'a e founga mo e sisitemi fakaako lelei taha. Ko e ngaahi fakakaukau eni 'a e kakai Pasifiki 'e toko 872.

Na'a mau 'eke ha fo'i fehu'i 'e fā ke faka'ai'ai kinautolu ke nau fakakaukau atu ki he kaha'u 'o e akó:

1 Kapau ko e pule koe 'o e akó 'i Nu'u Sila, ko e hā 'a e me'a te ke fuofua fakahoko?

2 'Oku fōtunga fēfē nai 'a e tokotaha ako lavame'a 'i he kaha'ú, kiate koe?

3 Ko e hā 'a e me'a 'e fiema'u ke nau 'iló mo lava 'o fakahoko?

4 Ko e hā 'a e ngaahi me'a 'oku totonu ke 'osi fakahoko ke fakapapai 'oku lavame'a 'a e tokotaha ako kotoa pē?

Ngaahi kaveinga 'i he saveá:

Mei he ngaahi tali na'a mau ma'ú, na'a mau fakakulupu 'a e lipooti ki he ngaahi kaveinga 'e fā ko 'eni:

Akó mo e 'Iló - ngaahi 'ātakai: 'oku fakakau 'i heni 'a e ngaahi tali fekau'aki mo e ngaahi me'a fakae'ulungāngā, ngaahi 'elemēniti ki he faiakó mo e akó, pea pehē foki ki he ngaahi koloa 'i he 'ātakai takatakaí mo e tu'unga lelei 'o e mo'uí (wellbeing).

Akó mo e 'Iló - felāve'i (relevance): 'o kau ki heni 'a e ngaahi lau fekau'aki mo e ngaahi pōto'i pe taukei, fa'u fo'ou (innovation), 'ilo fo'ou (discovery), fakakaukau fo'ou (creativity), ngaahi tefito'i taukei (competencies), 'iló (knowledge), ngaahi me'a 'oku fakamahu'inga'i (values) pea mo e fakakaukau 'o e ako pē ke a'u ki he ngata'anga 'o e mo'uí (lifelong learning).

Akó mo e 'Iló - ngaahi faingamālié: 'oku fakakau ki ai 'a e fakanāunau, vahevahe-tataú, lava 'o hū ki he akó, ngaahi halanga akó pea mo e tokoni fakaako ki he akó.

Akó mo e 'Iló - ngaahi fehokotaki'angá: 'oku' ne kāpui 'a e mātu'á, fāmilí, kāingá, ngaahi ngāue'angá, ngaahi komiunitii pea mo e fakakaukau 'o e kaungā-fevahevahe'akí (shared ownership).

'I he ngaahi feitu'u te mau ngāue'aki ai ha ngaahi lea fakahangatonu, kuo mau tuku pē 'eni 'o ta'e ue'i, tukukehe pē 'i he 'emau fakahoko ha ngaahi liliu fakakalama iiki pe fakanounou'i kinautolu ke fakahā mahino 'a e ngaahi kongā lalahi. Na'a mau ongo'i ko hono tuku pē ko ia 'i hona tūkunga totonú, 'oku ongo tonu ange ia 'o ho'ata mei ai 'a e nāunāu 'o e tokotaha na'e 'omai 'a 'ene tali ki he saveá.

Fai ha'o lau felāve'i mo e kaha'u 'o e akó

Ko e me'a na'a mou talamaí

Na'e lahi hake he kakai Nu'u Sila 'e toko 43,000, kau ai mo e kau faiako, ngaahi mātu'a, fānau iiki, mo e to'utupu, Maui, ngaahi komiuniti Pasifiki, kakai 'oku mo'ua 'i ha ngaahi faingata'a'ia fakaesino pea mo kinautolu 'oku nau fiema'u ha ngaahi tokoni fakaako (learning support), ne nau tala mai kiate kinautolu e ngaahi me'a 'oku nau fiema'u ki he kaha'u 'o e sisitemi fakaako 'o fakaafou mai 'i he savea 'i he initaneti mo e ngaahi talanoa femātaaki, 'o kau ai mo e ngaahi fono ma'ae kakai Pasifiki. 'Oku fakatefito 'a e lipooti nounou koeni (summary report) 'i he ngaahi me'a kotoa pe na'e tānaki mei he savea 'i he 'initaneti.

Meihe toko 16,466 'o kinautolu na'e kau mai ki he savea, ko e toko 872 (pe peseti 'e 5) ne nau fakahā mai ko e kakai kinautolu mei he ngaahi komiuniti Pasifiki. Na'a mau fakafatongia'i 'a e kautaha Global Research ke nau 'analaiso 'a e ngaahi tali' ni ma'a kinautolu pea ko 'emau fakanounou 'eni ki he ngaahi me'a na'a nau 'ilo mei aí.

'Oku ma'u atu 'a e lipooti kakatō 'i heni:

<https://conversation.education.govt.nz/conversations/education-conversation/what-you-told-us/>

Ko e savea 'i he 'initaneti ko e taha pe ia 'o e ngaahi konga 'o e **Talanoa ki he Akó | Education Conversation**. Lolotnga 'o e 2018, na'e vahevahe mai ai 'e he ngaahi fāmilii mo e ngaahi komiuniti Pasifiki 'a e ngaahi me'a fakaako ne nau foua mo 'enau ngaahi fakakaukau 'i he ngaahi fono Pasifiki 'i 'Okalani, Hemilitoni, Uelingatoni, Christchurch, 'Oamalu pea mo Dunedin, pea kau ai foki mo e ngaahi fono iiki 'i he ngaahi tapa kehekehe 'o 'Okalani. 'Oku kau 'a e ngaahi le'o ko'eni mo e ngaahi me'a 'oku nau fakahā mai 'i he Talanoa ki he Akó (Kōrero Mātauranga), pea 'oku nau kau mai ki hono to e mahino'i ange 'a e ngaahi a'usia fakaako 'a e kau ako Pasifiki mo honau ngaahi fāmilii.

'Oku fiema'u 'e he kakai 'o Nu'u Silá 'a e kotoa 'o 'etau kau akó ke nau lavame'a, lototo'a, ke nau kei ako ai pē 'i he toenga 'o 'enau mo'ui, pea mo nau ma'u 'a e ngaahi pōto'i pe taukei ke nau kau kakato ai 'i honau ngaahi fāmilii, ngaahi kāingá pea 'i honau ngaahi komiunitii. 'Oku nau toe fiema'u foki 'a 'etau kau akó kotoa ke nau fai ha tānaki lelei ki he sōsaleti pea mo e tu'unga faka'ekonōmika.

Na'e to e fakahā mai foki 'e he kakai 'o Nu'u Silá ko ha fa'ahinga fa'unga fakaako fo'ou, 'oku totonu ke hoko 'a e ngaahi 'ilo'i'anga fakae'ulungāanga mo e tu'unga lelei 'a e tokotaha ako kotoa pē, ko e me'a ia ke fakamahu'inga'i taha ki he fakalalaka 'a 'enau akó pea mo 'enau lavame'a. Pea na'e fiema'u 'e he ngaahi mātu'a, kāingá mo e ngaahi komiunitii, ke toe longomo'ui ange 'a 'enau kau mai ki he ako 'a 'etau fānau mo e to'utupu.

'Oku fakakau 'i he lipooti 'a e ngaahi fakamatala mei he ngaahi kulupu koeni: fānau ako (mei he lautohi 'o a'u ki he ngaahi ako mā'olunga mo e 'univesiti), ngaahi mātu'a (mei he akoteu 'o a'u ki he ngaahi ako mā'olunga mo e 'univesiti), ngaahi kui, 'a kinautolu 'oku nau fakangaue'i 'a e kakai, kau faiako, puleako, kau ngaue faka'ofisi, kau ngaue tokoni mo e kau memipa 'o e ngaahi poate talāsiti 'o e ngaahi ako.

“ Issues of language Culture and Identity are always tied up with issue of Power and Control by mainstream Pakeha/ Palangi NZ. We are very tired of Pakeha 'thinking they know best what is good for our children' End it now... ”

Kui Pasifiki

Kau mai ki he pōtalanoá

  #EdConvo

'Akó mo e 'Iló - ngaahi 'ātakai fakaakó

“ Get the palangi teachers to know who I am and treat me as an achiever. ”

Fānau ko Pasifiki, lautohi

- » 'Oku taau ki he kau faiako ke nau tuku ha taimi ke nau 'ilo'i ai 'a e tamaiki ako Pasifiki mo honau ngaahi tukufakaholo, ngaahi lea mo e ngaahi 'ulungaanga mo e tō'onga fakafonua.
- » 'Oku taau ke ngaue'aki mo 'ilonga 'a e ngaahi 'ulungaanga fakafonua 'a e ngaahi kakai kehekehe 'o e Pasifiki 'i he ngaahi ngāue mo e founa fakaakó.
- » 'Oku totonu ke tali 'e he kau faiako ko e fānau ako 'oku nau fononga atu 'i he ngaahi halanga fakaako pea 'oku sai 'aupito pe ia 'o kapau 'oku 'ikai ke nau 'ilo'i 'a e me'a kotoa pe 'i he taimi tatau.
- » 'Oku fiema'u 'e he kakai Pasifiki 'a e kau faiako 'oku nau ma'u e faka'ilonga fakafaiako, pōto'i 'i he faiako, fengāue'aki lelei pea 'ofa 'i he 'ene ngāue mo fokotu'u 'a e ngaahi me'a 'oku manako ai 'a e fānau ako 'i hono loto.
- » 'Oku fiema'u 'e he kakai Pasifiki 'a e ngaahi silapa mo e lēsoni 'oku mahu'inga malie, fekau'aki, tukuloto'i ai e fānau pea faka'apa'apa'i mo e hisitolia 'o Aotealua, lea, 'ulungaanga fakafonua mo e kakai kotoa pe.

“ If you don't have a good relationship with your teacher you may not do as well as you can in school. ”

Fānau ako Pasifiki, lautohi

- » 'Oku fiema'u ke ako'i e kau ako Pasifiki 'i ha ngaahi founa 'oku matalahi mo faikehekehe, fetokoni'aki, malu, fekau'aki 'i ha ngaahi 'ātakai fakaako 'oku faka'ai'ai. Ko e ngaahi 'ātakaki 'oku ne 'ō'ōfaki 'a e taha kotoa pea ne faka'atā e fanau ako Pasifiki ke nau ongo'i 'oku fakamahu'inga'i kitautolu, talitali lelei mo malu pea ke nau fakahoko ai ha ako lelei.
- » Ko e lato e ngaahi fiema'u tefito kotoa pe, hangē ko e fakapapau'i ko e fānau kotoa pe 'oku nau mākona, ko e taha ia 'o e ngaahi fiema'u vivili ki he mo'ui lelei.
- » 'Oku fiema'u 'e he fānau ako Pasifiki ke nau ongo'i 'oku nau kau atu ki honau 'apiako.
- » Ko e malū mo e mo'ui lelei 'oku mātu'aki mahu'inga ki he fānau ako Pasifiki pea mo honau ngaahi fāmilī, pehē mo e ngaahi ngāue ke ta'ofi 'a e fakamamahi'i 'o e fānau ako (bullying), mo e lau lanu 'i he ngaahi sisitemi 'o e ako.
- » Ko e ongo'i mafasia mei he lahi e ngaahi ngaue fakaako na'e kau kovi ia ki he tu'unga mo'ui lelei 'a e fanau ako Pasifiki, pea 'i ai mo e tokananga ke fokotu'u mo ha sevesi ki he mo'ui lelei falae'atamai 'i he ako.

Ngaahi fiema'u 'a e kakai Pasifiki:

- » Tokoni ke fakalelei'aki 'a e ngāue fakafaiako 'o fakafou mai 'i he fakalahi 'o e vāhenga 'o e kau faiako, fakalelei ki he ngaahi founa tokoni fakalokiako, pea mo hono holoki hifo 'a e lahi 'o e ngāue 'a e faiako mo e tokolahi 'o e fānau ako/ki he faiako, ke fakapapau'i 'oku lahi ange e taimi 'o e faiako ki he fānau ako.
- » Ke vakai'i 'a e ako fakafaiako pea mo e ngaahi ako'anga tesiale ke fakamahino 'oku lelei 'aupito 'a e polokalama ki hono ako'i 'o e kau faiako.
- » Ke 'oange 'a e faingamālie ki he kau faiako ke kau 'i he ako fakalalaka fakapalofesinale (professional development) 'i he pōto'i mo e maheni mo e 'ulungaanga fakafonua (cultural competency) mo e tokoni ki he fānau ako 'oku fema'u ke tokoni'i 'enau ako mo e faingata'a'ia fakaesino, kau ai foki mo e fakapapau'i 'oku fe'unga e founa faiako mo e ngaahi fiema'u fakaako 'i he taimi lolotonga (modern standards).

Ko e me'a na'a mou talamai

“ I would change the way how different students/teachers are treated by the colour of their skin or what their culture/ethnicity is or what language they speak. ”

Fānau ako Pasifiki, lautohi

“ Consider and recreate an education system and curriculum that centres on the wellbeing of the infant, toddler, young child, child, adolescent at each age and stage. Not the current factory model that has an intended 'output', students as products out the end. ”

Mātu'a Pasifiki, ako tokamu'a

“ In all honesty, teachers are the back bones of the school. Without them a school cannot function well, if at all. They are the professionals yet are treated like a lower class profession. ”

Faiako Pasifiki

Akó mo e 'Iló – felāve'í

“ We live in a multi-cultural society, but our education system doesn't recognise that. It's based on Pakeha values that contradict and/or clash with many different cultures like Pasifika and Māori. ”

Fānau ako Pasifiki 'i he tesiale (tertiary)

- » Ko e ongo'i pau 'i hoto kita mo hoto 'uhinga mo e faitu'u na'a' te ha'u me'i ai ko e kī ia ki he lavame'a 'a e kakai Pasifiki.
- » Ne 'i ai mo e tokanga ki ha sisitemi fakaako 'oku ne fa'u mo 'omai ha kau ako 'oku nau ongo'i pau 'iate kinautolu, tau'atāina, fakakaukau fifili pea nau 'omai 'a e loto fengāue'aki, 'ofa mo e ngāue fakataha ki he 'enau ako.
- » Ko e mālohi 'i he fengāue'aki fakasōsiale, fentalanoa'aki mālohi mo ha ni'ihī kehe mo tauhi 'a e vā lelei, 'a e ngaahi me'a 'oku mahu'inga mo siofi ke fakakau 'i he ngāue fakaako, 'o hangē ko ia 'oku fiema'u 'i he mo'ui faka'aho.
- » 'Oku kei lahi 'aupito pe 'a e vakai 'o pehē ko e fānau ako Pasifiki te nau lavame'a 'i he kaha'u 'oku kei fakatefito pe ia 'i he ngaahi tafa'aki 'oku ma'ama'a, ka ko e poto 'i he lau fika mo e laukonga 'oku fu'u fiema'u 'aupito he 'oku fiema'u eni ki he lavame'a 'i he mo'ui 'i he māmani totonu (real world).

“ A student who understands the way they learn and who can utilise the strategies to learn, to inquire and to investigate. Once they understand how they learn and see themselves as a successful learner there are no limits to what they can achieve. ”

Mātu'a Pasifiki, lautohi

- » Pōto'i 'i he ngaahi ngāue fakamo'ui'anga (life skills) na'e pehē 'oku mahu'inga, pea tokolahi ne nau fokotu'u mai ko e ngaahi 'apiako 'oku totonu ke nau ako'i e fānau 'i he ngaahi me'a koeni ko e teuteu ki he mo'ui 'i he 'ātakai 'i he 'osi 'a e ako. Ko e ngaahi pōto'i fakafaiako ke teuteu'aki e fānau ako ki he hū ki he ngaue'anga 'a e me'a na'e matu'aki fiema'u lahi. Ko e ngaahi pōto'i ngaue ke kau ai e kuki, kilina (cleaning), fakahaofi pa'anga (saving), mapule'i e pa'anga, ngaahi monomono fale faingofua mo e 'ilo'i e ngaahi lao mo e sisitemi ki he tukuhau vāhenga.
- » Kau ai mo e ngaahi 'ilome'a ke ke tokoni ki hono fakalalakaka 'a e mo'ui kakato 'a e fānau ako, na'e poupoua 'e he kakai Pasifiki. Fakakau foki heni mo e faka'ai'ai 'a e mo'ui lelei 'i he ako 'o e mo'ui fakaesino mo e mo'ui fakae'atamai; ngaahi ola lelei 'o e fakamālohisino; ngaahi founa ke mapule'i 'a e ongo'i mafasia mo e loto hoha'a; mo e 'ilo ki he ngaahi me'akai (nutrition).

Ko e me'a na'a mou talama'i

“ In saying that the word success seems to be linked only to academic success. It is a Pakeha defined word and not Pasifika defined. Success for Samoans, Tongans, Cook Islanders, etc, is more than academic success. The successful Pasifika student of the future should: be able to grow up, enjoy life, valued and respected as Pasifika in all aspects of life, i.e. as a Niue, Tokelau, Tongan, Samoan, etc, experience education and success as Pasifika children/people, i.e. Niue, Tokelau – be confident and successful in our languages, cultures, identities, values and beliefs as Pasifika, i.e. Niue, Tokelau - gain the skills, knowledge and understanding as Pasifika to have choices about jobs/occupations to be able to look after ourselves and our families, participate and contribute confidently as valued members of society. ”

Kui Pasifiki

“ A successful student would be a person that thrives to want to add value to our current environment getting a job they desire and has the tools to make informed decisions as 18 year olds. ”

Fānau ako Pasifiki 'i he tesiale (tertiary)

- » 'Oku faka'ai'ai e fānau ako ke nau ongo'i lelei pe 'iate kinautolu (comfortable with themselves); mahino'i honau ngaahi mālohinga mo honau vaivai'anga pea nau 'ilo'i honau ngaahi uHINGA faka'ulunganga. Ko e me'a mahu'inga eni 'i hono fatu 'o ha founa ako 'oku fe'unga mo ha halanga lelei ki ha ngaue'anga (career pathways), 'o tānaki foki ki ai mo hono faka'ai'ai 'a e ongo'i mo'ui lelei fakaekita.
- » Ko e fānau ako 'oku fekau'aki mo fakama'unga ki he 'enau ako mo e ongo'i fiefia, faka'ai'ai mo e loto fieako mo'oni 'a e ngaahi me'a na'e siofi 'oku kau lelei ki he ako. Kau foki mo e solova-palopalema, malava ke fetongitongi e founa (adaptability) mo e 'atamai 'oku 'ata'ataā 'i he ngaahi me'a na'e fakamahu'inga'i 'e he kakai Pasifiki. Ko e malava ke tu'u mālohi (resilience) mo e fakakaukau fifili 'a e ongo naunau na'e lahi taha hono talamai 'e kinautolu na'e fakahā mai honau loto, ko e me'a ia 'e fakau'aki lahi taha mo e ako lelei 'a e fānau ako.
- » Na'e 'i ai foki mo e faka'amu ko e fānau ako kuo pau ke nau vivili mo matu'aki nofoma'u ke lava'i 'enau ngahi fiema'u mo e faka'amu fakafo'ituitui.
- » Na'e 'i ai mo e tokanga ke fakasi'isi'i 'a e sivi mo e ngaahi fua mo e ngaahi vakai'i 'o e ako, ke 'ilo 'a e ngaahi kongā 'o e sisitemi na'e ngāue mo kinautolu na'e 'ikai ngāue.
- » Ko e kakai Pasifiki 'oku nau fakangaue'i 'a e kakai, 'oku nau poupou'i mālohi ke ako 'e he fānau ako 'a e ngaahi pōto'i ngāue fakatekinolosia (digital technology) pehe ki he lava ke fetu'utaki lelei mo e ngāue fakataha.

“ Issues of language Culture and Identity are always tied up with issue of Power and Control by mainstream Pakeha/Palangi NZ. We are very tired of Pakeha 'thinking they know best what is good for our children' End it now... ”

Kui Pasifiki

Akó mo e 'Iló – ngaahi faingamālié

“ Make sure every student at school is given the same opportunities in education as everybody else. ”

Fānau ako Pasifiki, kolisi

- » Ko e sisitemi fakaako 'oku faaitatau mo ne fakakau 'a e kakai kotoa pe na'e pou pou lahi ki ai 'a 'e kakai Pasifiki.
- » Ko e malava ke ma'u ha ako mātu'aki lelei, 'o 'ikai filifili ha fa'ahinga matakali, tangata, fefine pe loua (gender), pe ko e tu'unga mo'ui faka'ekonomika 'i he sōsaieti 'a e ngaahi me'a na'e fokotu'u mai 'oku matu'inga. 'Oku talamai 'e he kakai Pasifiki ko e mo'ui faka'ekonomika 'i he sōsaieti, tangata, fefine pe loua, pōto'i ngaue, 'ulungaanga fakaetangata pe fefine, mo e ngaahi 'ulungaanga fakafonua pe ko e puipuitu'a fakalotu 'oku totonu ke 'oua 'e hoko ia ko ha ngaahi 'ā vahevahe ki he ako lelei.
- » 'I he taimi tatau, ko e fānau ako 'oku malava ke lato 'enau ngaahi fiema'u faka'aho 'o hangē ko e me'akai, vala mo e nofo'anga malu, na'e kau 'i he ngaahi me'a na'e 'asi mai 'i he fakamatata 'oku mātu'aki fiema'u ki hono fakatoka 'o e ako lelei.
- » Kapau 'oku 'ikai lato 'a e ngaahi fiema'u faka'aho 'i 'api, 'oku totonu ke fakakakato eni 'i he 'apiako 'o hangē ko e ngaahi polokalama ma'u me'atokoni ta'e totongi ko e me'akai pongipongi mo e ho'atā 'oku mātu'aki fakatupu mo'ui lelei, mo e ngaahi teunga ako 'oku ma'ama'a pe ta'e totongi.
- » 'E ngali ke fiema'u ha halanga pa'anga 'oku ne taketi'i 'a e ngaahi fiema'u fakaako mo e naunau ako lelei ma'ae fānau ako Pasifiki.

“ Respect diversities of religions, cultures, gender sexualities, classes, castes, nationalities, languages, abilities, socioeconomic statuses. ”

Fānau ako Pasifiki, kolisi

- » 'Oku to e fiema'u mo ha founa fakaako 'oku ngāue fakataha mo e ngaahi 'ulungaanga fakafonua Pasifiki. Na'e pehē 'e he kakai Pasifiki 'e to e fakalaka ange 'a e ola lelei 'o e ako 'a e fānau mei ha fa'ahinga matakali pe 'o kapau 'e to e malava 'e he ngaahi ako ke muimui'i mo ngāue ke lato 'enau ngaahi fiema'u. 'Oku totonu ke 'i ai 'a e fatongia 'o e ngaahi ako'anga ki hono fakahoko 'a e ngaahi me'a' ni.
- » Na'e fiema'u 'e he ngaahi fāmili Pasifiki ko to e lahi ange 'enau fili ki ha lea 'e ua (bilingual education) ki he ako pea fakakau mai mo ha ngaahi founa fakaako Mauli pe Pasifiki.
- » Ko e mōtolo pe founa ko ia 'oku saisi 'e taha ke hao 'i he kotoa (one-size-fits-all model) 'o e sisitemi fakaako he taimi' ni, na'e fakaanga'i ia he 'oku 'ikai lava ke ngaue'i ke lato 'a e ngaahi fiema'u 'a e kotoa 'o e fānau ako.
- » 'Oku kehekehe 'a e fiema'u fakaako 'a e tokotaha kotoa pe, pea 'oku totonu ke lava 'e he ngaahi ako ke taliui ki he ngaahi fiema'u fakaako koeni 'aki 'a e ngaahi founa faiako mo e polokalama ako 'oku malava ke fulifulihi.

“ If we are serious about improving education then we should be serious about improving leadership across the education pathway. ”

Mātu'a Pasifiki, kolisi

Ko e me'a na'a mou talamaí

“ Where these student enjoy being taught and mentored by teachers from their own communities. Equity must still be government priority if Māori and Pasifika students including all student are to be successful. ”

Mātu'a Pasifiki, fānau ako

“ The fundamental ability to be a good citizen is undermined by the extraordinarily deprived home lives of multiple generations of New Zealanders... This is unacceptable and undermines all advances we are attempting to make – because any improvements for the most successful surely only matter if they can be applied to help the most disadvantaged. ”

Mātu'a Pasifiki, kolisi

Akó mo e 'Iló – ngaahi fehokotaki'angá

“ Be culturally aware and respectful of other people. Also need to be able to contribute to the success of people outside of their particular race or societal groupings.”

Fānau ako Pasifiki 'i he tesiale (tertiary)

- » Na'e pehe 'e he tokolahi ko e fāmili mo e komiuniti 'oku 'i ai honau fatongia mātu'aki mahu'inga fekau'aki mo e lavame'a 'a e fānau ako. 'Oku totonu ke faka'ai'ai 'a e ngaahi mātu'a ke fakahoko honau ngaahi fatongia ke tokoni ki he ako 'a 'enau fānau.
- » Na'e talanoa 'a e kakai Pasifiki ki he mahu'inga 'o e kau 'a e ngaahi fāmili mo e komiuniti ki he ngaahi fiema'u fakaako pea mo tokoni'i e fānau ako 'i he ngaahi hala fakaako tenau fou atu ai 'i he founa 'oku feveitokai'aki (reciprocal way).
- » Na'e fakahā mai foki ko e fānau ako 'oku tonu ke nau ongo'i 'oku poupou'i kinautolu, fakamahu'inga'i, pea nau ongo'i ko e kupu mo'ui kinautolu 'i honau ngaahi fāmili mo e komiuniti fakalukufua.
- » Ko e fānau ako Pasifiki 'i he kaha'u 'e faka'ata mai ai 'a e lavame'a 'i he lelei ha'anau kau atu ki honau ngaahi komiuniti.
- » Ko e faka'amu ki he 'osi 'o e ako, 'e malava 'e he fānau ako ke nau poupou'i honau ngaahi fāmili pea loto lelei kenau fengau'e'aki mo poupou'i honau ngaahi komiuniti. Na'e fakamamafa'i mai 'e he ngaahi le'o 'o e kakai Pasifiki ko e taha 'o e ngaahi me'afua 'o e lavame'a 'a e fānau ako ko e fengau'e'aki mo e fepoupou'aki mo e komiuniti.

“ As a Pacific Islander there is a saying that goes 'It takes a village to raise a child' – the concept of village in a western world is really not that different it's just now how we think. ”

Kakai Pasifiki 'oku nau fakangaue'i 'a e kakai

- » Na'e to e fokotu'u mai foki ke fengau'e'aki vāofi ange 'a e kau faiako, ngaahi ako'anga, ngaahi fāmili mo e komiuniti ke to e ma'u 'a e ola lelei ange 'e he fānau ako. Na'e to e fakahā mai foki 'e kinautolu na'e kau mai 'oku fiema'u e ngaahi ako'anga ke nau to e 'atā ange ki he talanoa fakataha mo e ngaahi mātu'a mo e fāmili.
- » Ko e feveitokai'aki 'i he vā 'o e ngaahi ako'anga mo honau ngaahi komiuniti, mo e ngāue fakataha 'a e ako mo e mātu'a na'e fakahā mai ko e ngaahi me'a mahu'inga ia ki hono tokoni'i 'o e lavame'a 'a e fānau ako Pasifiki mo tokoni foki ki he lelei ange 'a e lavame'a 'i he ako kotoa.

Ko e me'a na'a mou talamaí

“ ...a student is part of kainga/aiga/whānau/families/communities. For Pasifika and Māori, the success of the student is family based. Not individual based. ”

Mātu'a Pasifiki, lautohi

“ Every learner needs a great support network – understanding whānau, good friends, excellent teachers, mentors, and spiritual leaders.”

Mātu'a Pasifiki, kolisi

“ They will need to know where they are going. How they are going to do it. And where they will get help from. Family and friends are a big factor and so is the community. ”

Mātu'a Pasifiki, ako tokamu'a

Ko e me'a na'a mou talamaí

“ I would highlight the intrinsic value of Māori and Pasifika Island communities and exalt their strengths for Aotearoa. I would make sure our bicultural history was enshrined and embedded in all aspects of school life. ”

Mātu'a Pasifiki, lautohi

Kōrero

Mātauranga

Me kōrero tātou

Fai mai ha'o lau felāve'i mo e kaha'u 'o e akó.

Kau mai ki he pōtalanoá 'i he conversation.education.govt.nz

#EdConvo
